

SISÄASIOIDEN PÄÄOSASTO

POLITIIKKAYKSIKKÖ B: RAKENNE- JA KOHEESIOPOLITIIKKA

KULTTUURI JA KOULUTUS

**KULTTUURI- JA
KOULUTUSVALIOKUNNALLE TEHTY
TUTKIMUS – VÄHEMMISTÖKIELET JA
KOULUTUS:
PARHAITA KÄYTÄNTÖJÄ JA
SUDENKUOPPIA**

YHTEENVETO

Tiivistelmä

Raportissa esitetään perusteellinen vertaileva analyysi kolmeatoista kieltä koskevasta tapaustutkimuksesta. Tavoitteena on saada lisätietoa EU:n vähemmistökielten tilanteesta koulutuksessa. Raportissa ehdotetaan parhaita käytäntöjä ja korostetaan haasteita, joita vähemmistökielet kohtaavat koulutuksessa. Huomiota kiinnitetään erityisesti ammatilliseen koulutukseen ja uranäkymiin. Raportissa annetaan myös suosituksia siitä, miten EU:n voi tukea vähemmistökielten asemaa koulutuksessa.

Tämä asiakirja on laadittu Euroopan parlamentin kulttuuri- ja koulutusvaliokunnan pyynnöstä.

LAATIJAT

Rixt VAN DONGERA, MA, Mercator European Research Centre
Dr. Cor VAN DER MEER, Mercator European Research Centre,
Dr. Richt STERK, MA, Mercator European Research Centre

Kiitokset

Laatijat haluavat kiittää Ramziè Krol-Hagea, MA, Jorrit Huizingaa, MA, ja Marlous Visseriä, MA, heidän avustaan ja arvokkaista huomioista tutkimuksen aikana. Hankkeen aikana haastateltiin myös useita asiantuntijoita, ja laatijat haluavat kiittää heitä heidän arvokkaista ideoistaan ja panoksestaan.

POLITIIKKAYKSIKÖN VASTAAVA HALLINTOVIRKAMIES

Tutkimusvirkamies Michaela FRANKE
Hanke- ja julkaisusihteeri: Virginija KELMELYTE
Politiikkayksikkö B: Rakenne- ja koheesiopolitiikka
Euroopan parlamentti
B-1047 Bryssel
Sähköposti: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

KIELIVERSIOT

Alkuperäinen: EN

TIETOJA JULKAISIJASTA

Yhteydenotot politiikkayksikköön tai sen tiedotteen tilaukset:
Poldep-cohesion@ep.europa.eu

Käsikirjoitus valmistunut helmikuussa 2017.
© Euroopan unioni, 2017.

Tämä asiakirja on saatavilla internetissä osoitteessa:
<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

VASTUUVAPAUCLAUSEKE

Laatija on yksin vastuussa tässä asiakirjassa ilmaistuista kannoista, jotka eivät välttämättä vastaa Euroopan parlamentin virallista kantaa.

Kopiointi ja kääntäminen muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin on sallittu, kun lähde mainitaan ja julkaisijalle toimitetaan etukäteen kopio julkaisusta.

YHTEENVETO

Tärkeimmät tulokset

Asiaa koskevan lainsäädännön, hankkeiden ja kirjallisuuden tarkastelun sekä kolmentoista tapaustutkimuksen perusteellisen analyysin pohjalta tässä raportissa esitetään tärkeimpiä tuloksia, jotka ovat olennaisia alueellisten kielten ja vähemmistökielten asemaan koulutuksessa liittyvien parhaiden käytäntöjen ja sudenkuoppien ymmärtämiseksi. Tärkeimmät tulokset ovat seuraavat:

- Ei ole olemassa yhtä ainoaa parasta käytäntöä, joka soveltuisi kaikille vähemmistöille.
- Tunnustaessaan kielen valtion viralliseksi kieleksi tai virallisen kielen asemassa olevaksi kieleksi valtio sitoutuu toteuttamaan konkreettisia toimenpiteitä tämän kielen suojelemiseksi ja edistämiseksi.
- On kansallisvaltion tehtävä panna sovitut toimenpiteet täytäntöön.
- Institutionaalisella tuella ja kielisuunnittelulla on tärkeä merkitys vähemmistöjen koulutuksessa.
- Korkeatasoisten opetusmateriaalien ja koulutettujen vähemmistökielten opettajien saatavuus on vähemmistökielten opetukseen liittyvä laajasti tunnustettu ongelma, johon on puututtava.

Yleisin ja yleisesti tunnustettu haaste vähemmistökielten opetuksessa on korkeatasoisten opetusmateriaalien sekä pätevien vähemmistökielten opettajien saatavuus. Vaikkei vähemmistöjen kohtaamiin haasteisiin olekaan olemassa kaikille sopivaa ratkaisua, tässä raportissa tarjotaan useita yleisiä suosituksia vähemmistökielten kehittämiseksi ja edistämiseksi.

Päävastuu keskeisten toimenpiteiden toteuttamisesta vähemmistökielten opetuksen laadun parantamiseksi on valtiolla. Kansallisvaltio voi sitoutua edistämään ja kehittämään vähemmistökieliään tunnustamalla kielen tai kielet virallisen kielen asemassa olevaksi tai viralliseksi kieleksi ja/tai ratifioimalla alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan kyseisten kielten osalta. Institutionaalinen tuki ja kielisuunnittelu ovat nimittäin kansallisvaltion antaman tuen keskeiset osatekijät.

Suosituksukset

Tapaustutkimusten vertailuanalyysin (liite 2) perusteella annettavat suositukset liittyvät monenlaisiin kysymyksiin. Raportin 1 luvussa tehdyn tarkastelun sekä 2 luvussa toteutetun analyysin perusteella Euroopan unionille ja jäsenvaltioille annetaan seuraavat suositukset:

- Ylläpidetään ja edistetään ohjelmia, joissa keskitytään Euroopan alueellisia kieliä ja vähemmistökieliä koskevien kokemusten ja parhaiden käytäntöjen vaihtoon.
- Edistetään EU:n laajuista tutkimusta monikielisessä ympäristössä tapahtuvan koulutuksen, kielenoppimisen ja kielenopetuksen malleista.
- Kannustetaan vähemmistökieliä koskevan laadullisen opetusmateriaalin kehittämistä kaikkia koulutustasoja varten.
- Edistetään maiden välisiä vakaita suhteita etenkin raja-alueilla, joilla puhutaan kumpaakin kieltä.
- Kehitetään kansainvälinen palkitsemisjärjestelmä, jolla opettajia kannustetaan hankkimaan osaamista monikielisessä luokassa opettamista varten.
- Levitetään koko EU:n alueella tietoa monikielisyydestä.
- Kannustetaan jäsenvaltioita ratifioimaan sääntelykehykset asianmukaisen oikeudellisen kielen tunnustamista varten.
- Toteutetaan kielisuunnittelua keskeisenä pitkän aikavälin kysymyksenä valtion politiikassa.

- Kannustetaan jäsenvaltioita tarjoamaan jatkuva vähemmistökielten oppimispolku alkaen esiopetuksesta aina korkea-asteen koulutukseen saakka.

Näitä ehdotuksia perustellaan sekä suosituksia kuvataan ja selitetään tarkemmin 3 luvussa.

Tausta

EU:ssa on monta vähemmistökieltä ja jokainen niistä yrittää selviytyä erilaisissa oloissa joko valtion tai alueen tasolla. "Vähemmistön" tai "vähemmistökielen" käsitteille ei ole olemassa yhteisesti sovittua määritelmää. Tässä raportissa päätettiin noudattaa alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan määritelmää ja keskittyä vain kieliin, joita valtion kansalaiset käyttävät perinteisesti tietyllä kyseisen valtion alueella. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että viime vuosikymmeninä EU:hun tai EU:n sisällä muuttaneiden ryhmien käyttämiä kieliä ei oteta huomioon.

Toissijaisuusperiaatteen nojalla asioita, jotka koskevat vähemmistökieliä koulutuksessa, on käsiteltävä kansallisella tai joskus jopa alueellisella tasolla. Ei kuitenkaan pidä jättää huomiotta kansainvälistä ja tarkemmin sanottuna EU:n vaikutusta näihin kysymyksiin. Monet Euroopan maat ovat allekirjoittaneet ja ratifioineet alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan sekä kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen, joissa nämä maat velvoitetaan toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet kansallisten vähemmistöjensä ja kieltensä aseman suojelemiseksi ja edistämiseksi. Kumpikin näistä on sitova Euroopan neuvoston asiakirja, ja etenkin alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevassa eurooppalaisessa peruskirjassa keskitytään erityisesti niihin koulutusta koskeviin oikeuksiin, joita peruskirjan nojalla voidaan vaatia vähemmistökielille. Kun keskustellaan vähemmistökielistä koulutuksessa, siihen vaikuttavat merkittäväällä tavalla alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja, kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus, asiaa koskevat EU:n peruskirjat, kuten perusoikeuskirja, sekä se tuki, jota Euroopan unioni voi antaa esimerkiksi aloittamalla tutkimuksia tai hankkeita, joilla kannustetaan yhteistyötä sellaisten alueiden välillä, joilla puhutaan useita vähemmistökieliä.

Tämän tutkimushankkeen päätavoitteena on antaa selkeä yleiskatsaus kolmentoista EU:n vähemmistökielen tilanteeseen ja etenkin näiden vähemmistökielten rooliin koulutuksessa. Yhdessä raportin luvussa käsitellään myös taustaa, kuten käytettyä vähemmistökielen määritelmää, merkityksellisiä kansainvälisiä sopimuksia ja EU:n tasolla tapahtunutta kehitystä. On tärkeää ymmärtää, että laaja kehys alueellisten kielten suojelemiseksi ja edistämiseksi on jo olemassa.

Kolmeatoista tapausta vertaillaan parhaiden käytäntöjen ja haasteiden perusteella. Vaikka kunkin alueen kielen tilanne on erityinen, parhaiden käytäntöjen vaihtamisella on monia hyötyjä ja kunkin kielen erityisistä haasteista voidaan oppia paljon. Tämän osalta on otettu huomioon myös EU:n mahdollinen rooli.

Menetelmä

Tutkimuksessa käytettyyn menetelmään kuului kaikkia valittuja kieliä koskevien tapaustutkimusten laatiminen. Tiedot saatiin pääasiassa Mercator Research Centre - tutkimuskeskuksen aluekohtaisista asiakirjoista (*Regional Dossiers*), ja niitä täydennettiin haastatteleamalla asiantuntijoita EU:n eri alueilta (liite 1). Nämä haastattelut täydensivät raportin tapaustutkimuksia koskevaa yleiskatsausta ja niistä saatiin lisätietoa esimerkiksi tiettyjen kielten tilanteesta ja urakehityksestä. Jotta tämä raportti ja sen tulokset voitiin sijoittaa laajempaan kontekstiin, tarkasteltiin laajasti asiaa koskevaa lainsäädäntöä, kirjallisuutta ja EU:n hankkeita.